

Безлюдний Р. О.

Соціально-педагогічна підтримка підлітків з особливими потребами в Україні

Вітчизняний інститут соціально-педагогічної роботи на межі XX і XXI знаходився в періоді свого якісного оновлення. Соціально-економічні та політичні реформи цього періоду прискорили організацію такого важливого виду професійної діяльності як здійснення соціально-педагогічної підтримки дітей з особливими потребами.

З одного боку, інституціоналізація цього напрямку роботи обумовлена переорієнтацією цілей державної соціальної політики на всебічний розвиток людини, виходячи з її наявних можливостей, а також на гуманізацію та гармонізацію відносин між членами українського суспільства.

З другого боку, соціальні й економічні реформи (особливо початку XXI ст.) породили й глибокі кризові процеси: духовну убогість та моральне зубожіння (жорстокість, агресію та байдужість тощо).

В цій ситуації гостро постало питання про соціально-педагогічну і духовну підтримку молодого покоління, особливо підлітків з особливими потребами. Це потребувало професіоналізації підходів до здійснення соціально-педагогічної роботи в українському суспільстві.

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті вдосконалення системи освіти й виховання відповідно до принципів гуманізації та індивідуалізації передбачає максимальне врахування особистісних та психофізичних особливостей дітей і створення таких умов освіти, які б сприяли своєчасному й повноцінному розвитку всіх сторін особистості дитини та її успішному навчанню. У цьому контексті актуальною проблемою сучасної української педагогічної теорії і практики є соціально-педагогічна підтримка дітей з обмеженими можливостями в процесі їхньої реабілітації та соціальної адаптації.

Важливість цього завдання в наш час зумовлюється посиленням тенденції до зростання кількості дітей, які мають різні порушення фізичного та нервово-психічного здоров'я. Звернення широкої громадськості (учених, педагогів, громадських діячів та ін.) до цієї проблеми пов'язано з тим, що діти з обмеженими можливостями розвитку в умовах українського демократичного суспільства не повинні залишатися на узбіччі соціально-культурних процесів, економічного життя суспільства, системи людських взаємин. Вони мають такі ж самі права і свободи, як і інші члени суспільства, і тому повинні володіти необхідним життєвим досвідом, сприймати, оцінювати, творчо використовувати матеріальні й духовні надбання українського народу.

Проте, варто визнати, що ставлення до людини з особливими потребами в українському суспільстві двозначне: при загальній гуманізації соціальної сфери особисте ставлення окремого громадянина до людини з особливими потребами є байдужим або негативним

В Україні під поняттям “ діти з особливими потребами ” розуміють – “ діти, чії потреби виходять за рамки загальноприйнятої норми; діти з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку; діти із соціально вразливих груп (наприклад, вихованці дитячих будинків; обдаровані діти .

Діти з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку поділяються на такі групи:

- з порушеннями слуху (глухі, зі зниженим слухом);
- з порушеннями зору (сліпі, зі зниженим зором);
- із затримкою психічного розвитку – ЗПР;
- з порушеннями інтелекту (розумово відсталі);
- з порушеннями мовлення;
- з порушеннями опорно-рухового апарату;
- зі складною структурою порушень (розумово відсталі та ін.);
- емоційними порушеннями, діти з аутизмом.

Соціальна політика щодо дітей з особливими потребами спрямована в нашій країні на розширення можливостей їх активної участі у житті та розвитку суспільства, покращення матеріального становища.

Сучасна державна політика підтримки дітей з особливими потребами є складовою загальної концепції розвитку українського суспільства, що відображено в Конституції України та інших законодавчих актах. Зокрема, усім дітям-інвалідам надається соціальна допомога в передбачених законодавством видах.

Необхідність надання дітям з обмеженими можливостями рівних прав в одержанні освіти та соціальної адаптації в суспільстві знаходять підтвердження в таких документах міжнародного стандарту, як „ Конвенція ООН про права дитини ”, „ Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей ” і „ План дій щодо її здійснення до 2000 року ”. Відповідні документи, у яких визначена пріоритетність інтересів дітей (у тому числі й дітей з обмеженими можливостями розвитку), прийняті в Україні: Конституція України, Національна програма „ Діти України ”, Закон України „ Про освіту ”, Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти тощо. Процес приєднання України до світового досвіду реабілітації та соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями розвитку триває. Україна як суверенна держава взяла на себе конкретні зобов'язання щодо реалізації на практиці конституційних прав дітей цієї категорії.

Прийняті в Україні документи та діяльність щодо їх практичної реалізації значно розширюють можливості диференціації та індивідуалізації освіти, реабілітації й соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями. Але ситуація ускладнюється тим, що існуюча державна система, яка діє через мережу спеціальних закладів різного типу, охоплює всього біля 20 відсотків дітей з обмеженими можливостями, залишаючись, хоч і оновленою, але все ж системою закритого типу, що значно знижує її соціалізуюче значення. Звідси виникає потреба впровадження на практиці ефективних форм реабілітації та соціальної адаптації дітей з обмеженими можливостями розвитку за рахунок використання зростаючого соціально-економічного та педагогічного

потенціалу Української держави. Ці форми повинні мати характер соціально-педагогічної підтримки та задовольняти потреби дітей, які мають певні психофізичні вади.